ग्रामीण कृषी मौसम सेवा
भारत मौसम विभाग
प्रायोगिक ब्लॉक लेव्हल अ‍ॅग्रोमेट अ‍ॅडव्हायझरी बुलेटिन
(आयएमडी आणि आयसीएआर चा संयुक्त उपक्रम)

हवामानावर आधारीत कृषि सल्ला

दिनांक : 20-06-2025

नागपूर(महाराष्ट्र) मध्ये कामठी ब्लॉक करा साठी हवामान पूर्वानुमान - वर जारी :2025-06-20 (पुढील पाच दिवसांसाठी सकाळी ८:३० वाजेपर्यंत वैध)

हवामान घटक	2025-06-21	2025-06-22	2025-06-23	2025-06-24	2025-06-25
पर्जन्यमान (मिमी)	2.9	0.6	1.4	1.9	1.2
कमाल तापमान (अं.से)	33	35.1	34.8	34.8	34.2
किमान तापमान (अं.से)	27.4	28.1	27.7	27.6	27.8
सकाळची सापेक्ष आर्द्रता (टक्के)	69.3	68.8	71.9	69.8	71
दुपारची सापेक्ष आर्द्रता (टक्के)	48.9	49.2	48.9	47.5	47.1
वाऱ्याचा वेग(किमी/तास)	17.4	17.7	18.4	19.7	18.9
वाऱ्याची दिशा(अंश)	251.9	265.3	360	261.6	262.3
मेघाच्छादन (ऑक्टा)	8	7	8	8	8

हवामान सारांश / चेतावणी:

• भारतीय हवामान विभाग, प्रादेशिक हवामान केंद्र, नागपूर च्या अंदाजानुसार, पुढील ५ दिवस दिनांक २१ ते २५ जून २०२५ दरम्यान आकाश आंशिक ते मुख्यतः ढगाळ राहण्याची शक्यता, • दिनांक २२, २३ व २४ जून २०२५ रोजी हलक्या स्वरूपाचा पाऊस होण्याची अधिक शक्यता, • दिनांक २१ व २५ जून २०२५ रोजी हलक्या ते मध्यम स्वरूपाचा पाऊस होण्याची शक्यता वर्तविण्यात आली आहे. • विदर्भामध्ये विस्तारित स्वरूपाच्या अंदाज प्रणालीनुसार दिनांक २५ जून ते ०१ जून २०२५ दरम्यान सरासरीपेक्षा जास्त पाऊस, कमाल तापमान मध्यमतः सरासरीपेक्षा कमी तर किमान तापमान सरासरी पेक्षा राहण्याची शक्यता वर्तविण्यात आली आहे. • दिनांक २१, २३, २४ व २५ जून २०२५ रोजी मेघगर्जना व विजांचा कडकडाट होण्याची शक्यता वर्तविण्यात आली आहे.

कृषि सल्ला:

• सद्य स्थितीमध्ये जिल्ह्यात पेरणीयोग्य पाऊस झाला नसल्याने व पुढील ५ दिवस सार्वत्रिक स्वरूपाच्या पावसाची शक्यता नसल्याने, अपुऱ्या पावसामुळे जमिनीतील ओलावा कमी असल्याने खरीप पिकाची (सोयाबीन, तूर, उडीद, मुग, तूर इत्यादी) पेरणी टाळावी; पेरणीसाठी पुरेसा व बियाण्यांची उगवण होण्यासाठी पुरेसा पाऊस पडेपर्यंत वाट पाहण्याचा सल्ला दिला जात आहे. • कपाशी, सोयाबीन, तूर, उडीद, मुग इत्यादी पिकाची पेरणी पेरणीयोग्य पुरेसा ७५-१०० मिमी पाऊस पडल्यानंतरच सुरू करावी. • शेतकरी व शेतमजूर बांधवांनी विजांच्या धोक्याची पूर्वसूचना प्राप्त करण्यासाठी दामिनी (Damini- Lightning Alert) हे मोबाईल अँप गुगल प्ले स्टोअर किंवा अँप स्टोअर वरून डाउनलोड करून वापर करावा. • वादळी वारा व मेघगर्जनेसह विजांचा कडकडाट होण्याचा अंदाज वर्तविलेल्या दिवशी गाय, म्हैस, शेळ्या, मेंढ्या व इतर पाळीव जनावरे मोकळ्या जागेत चरावयास सोडण्याचे टाळावे. जनावरे हे खुल्या पाण्याचे स्त्रोत, नदी किंवा तलाव व ट्रॅक्टर व इतर धातूच्या अवजारांपासून दूर ठेवावे. जनावरांना गोठ्यामध्ये

पुरेश्या चारा व पाण्याची व्यवस्था करावी. शेतकरी व शेतमजूर बांधवांनी विजांचा कडकडाट होण्याचा अंदाज लक्षात घेता स्वतः ची तसेच पशुधनाची काळजी घ्यावी. झाडाखाली आश्रय घेणे कटाक्षाने टाळावे तसेच पशुधनाचा सुद्धा झाडाखाली आश्रय टाळावा.

संक्षिप्त संदेश सल्ला:

• कपाशी, सोयाबीन, तूर, उडीद, मुग इत्यादी पिकाची पेरणी पेरणीयोग्य पुरेसा ७५-१०० मिमी पाऊस पडल्यानंतरच सुरू करावी.

पिक निहाय सल्ला:

पिक	पिक निहाय सल्ला
कपाशी	• कापूस पेरणी पेरणीयोग्य पुरेसा ७५-१०० मिमी पाऊस पडल्यानंतरच सुरू करावी. कोरडवाहू कपाशी लागवडीसाठी कमी कालावधीच्या बीटी/नॉन बीटी वाणाची आणि ओलिताखाली लागवडीसाठी मध्यम ते उशिरा येणाऱ्या वाणाची निवड करावी. • पेरणीपूर्वी, बियाणेजन्य रोगांचे व्यवस्थापन करण्यासाठी कार्बोक्सिन ३७.५ % + थायरम ३७.५ % डीएस @ ३.५ ग्रॅम प्रति किलो बियाणे (मूळ कुजणे आणि जिवाणूजन्य करपा रोग) किंवा फ्ल्यूक्सापायरोक्साड (३३३ g/L एफएस) @ १.५ मिली/किलो बियाणे किंवा टेट्राकोनाझोल ११.६ % डब्ल्यू/डब्ल्यू (१२.५% डब्ल्यू/व्ही) एसएल @ १.५ मिली/किलो बियाणे (मूळ कुजणे रोग) या प्रमाणे बीज प्रक्रिया करावी. • तसेच नत्र स्थिरीकरणासाठी ॲझोटोबॅक्टर आणि स्फुरद विरघळविणारे जीवाणू पीएसबी @ २०-२५ ग्रॅम/किलो बियाणे या प्रमाणात बीज प्रक्रिया करावी. • कापसात १:१ ओळीच्या प्रमाणात मुग आणि उडीद यासारख्या आंतरपिकांचा समावेश करा. • पिकाच्या सुरुवातीच्या अवस्थेत तणांचे नियंत्रण करण्यासाठी बियाणे उगवण्यापूर्वी तणनाशक म्हणून पेंडीमेथालिन ३८.७% सीएस @ ७०० मिली/एकर या प्रमाणात फवारणी करावी. • कपाशीच्या देशी वाणासाठी लागवडीचे अंतर व रासायनिक खतांची मात्रा (६०x१५, ६०x३० सेमी, ४०:२०:२० किलो नत्र:स्फुरद:पालाश/हेक्टर), सुधारित अमेरिकन वाणांसाठी लागवडीचे अंतर व रासायनिक खतांची मात्रा (६०x३० सेमी, ६०:३०:३० किलो नत्र:स्फुरद:पालाश/हेक्टर) आणि कोरडवाहू बीटी हायब्रिड वाणांसाठी लागवडीचे नत्र व रासायनिक खतांची मात्रा (९०x४५, ९०x६०, ६०:३०:३० किलो नत्र:स्फुरद:पालाश/हेक्टर) आणि ओलिताखालील बीटी कपाशीच्या वाणांसाठी लागवडीचे अंतर व रासायनिक खतांची मात्रा (१२०x३०, १२०x६० सेमी, १२०:६०:६० किलो नत्र:स्फुरद:पालाश/हेक्टर) द्यावी. • सापळा पिके म्हणून चवळी, मका, सेटारिया आणि झेंडूची लागवड करावी.
सोयाबीन	• पेरणीयोग्य पुरेसा ७५-१०० मिमी पाऊस पडल्यानंतरच पेरणी सुरू करावी. सोयाबीन लागवडीसाठी पिडीकेव्ही अंबा (एएमएस १००-३९), सुवर्ण सोया (एएमएस-एमबी ५-१८), पिडीकेव्ही येलो गोल्ड (एएमएस १००१), पिडीकेव्ही पुर्वा (एएमएस २०१४-१) या वाणाची निवड करावी. • सोयाबीनच्या मुळकुज / खोड्कुज कॉम्प्लेक्स आणि खोडमाशीच्या प्रभावी व्यवस्थापनासाठी ट्रायफ्लॉक्सिस्ट्रोबिन + पेनफ्लुफेन १ ग्रॅम / किलो बियाणे किंवा थायोफेनेट मिथाइल + पायरोक्लोस्ट्रोबिन २ मिली/किलो बियाणे या सोबतच थायमिथोक्झाम ६०० एफएस २ मिली/किलो बियाण्याची बीजप्रक्रिया करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे. • सोयाबीन पिकाचे जास्त उत्पादन व आर्थिक उत्पन्नासाठी सोयाबीनची पेरणी ४५ x १० से. मी. अंतरावर करावी. • विदर्भातील मध्यम खोल काळ्या जमिनीत सोयाबीनच्या पीडीकेव्ही येलो गोल्ड, सुवर्णसोया व पीडीकेव्ही अंबा या वाणापासून अधिक उत्पादन व आर्थिक फायद्यासाठी ६२.५ किलो बियाणे प्रती हेक्टरी (कमीतकमी ७० टक्के उगवणशक्तीचे) पेरणी करिता वापरण्याची शिफारस करण्यात येत आहे. • बियाणे पेरणीपूर्वी उगवण चाचणी करून उपलब्ध सोयाबीन बियाण्याच्या गुणवत्तेची खात्री करावी, पेरणीसाठी योग्य रोपांची संख्या सध्या करण्यासाठी उगवण क्षमता 70 % असावी. • शेवटच्या वखराच्या पाळी पूर्वी प्रती हेक्टरी १० टन चांगले कुजलेले शेणखत किंवा २.५ टन कोंबडी खत जमिनीत मिसळावे. • शेतकरी बांधवांनी सोयाबीन लागवडीसाठी रुंद वरंबा सरी किंवा सरी वरंबा तंत्रज्ञानाचा अवलंब करावा. या पद्धतीमध्ये शेतात पाणी साचून राहणार नाही तसेच पावसाच्या खंड असलेल्या काळात पिक व्यवस्थापन करण्यात मदत होईल. • सोयाबीन पेरणीसाठी शिफारशीमध्ये दोन ओळीतील अंतर ४५ सेंमी तर दोन रोपांतील अंतर १० सेंमी ठेवावे व पेरणी हि २ ते ३ सेंमी खोलीवर

पिक	पिक निहाय सल्ला
	करावी. • सोयाबीन पिकास शिफारशीत केलेल्या प्रमाणात सर्व पोषक तत्वे (२५:६०:४०:२० किलो प्रती हेक्टरी, नत्र, स्फुरद, पालाश व गंधक अनुक्रमे) संतुलित पद्धतीने फक्त पेरणीच्या वेळी द्यावे. • सोयाबीन पिकासाठी वरील शिफारशीतील अन्नद्रव्याची मात्रा हि (१) ५६ किलो युरिया + ३७५ ते ४०० किलो सिंगल सुपर फॉस्फेट + ६७ किलो म्युरेट ऑफ पोटाश किंवा (२) डीएपी @ १२५ किलो + ६७ किलो म्युरेट ऑफ पोटाश + २५ किलो बेंटोनेट सल्फर किंवा (३) १२:३२:१६, २०० किलो प्रती हेक्टर + २५ किलो बेंटोनेट सल्फर प्रती हेक्टर या पैकी कोणत्याही एका रासायनिक खताच्या संयोजनाद्वारे पूर्ण करू शकता. • सोयाबीन पिकामध्ये सुरुवातीच्या काळात रोग आणि किडी पासून संरक्षण करण्यासाठी आणि रोपांची योग्य संख्या सुनिश्चित करण्यासाठी, बियाण्यास बुरशीनाशक आणि कीटकनाशकाची बीज प्रक्रिया करावी. • ॲझोक्सीस्ट्रोबिन २.५ % + थायोफेनेट मिथाइल ११.२५ % + थायामेथॉक्सम २५ % एफएस (१० मिली/किलो बियाणे) किंवा पेनफ्लुफेन + ट्रायफ्लॉक्सिस्ट्रोबिन (१ मिली/किलो बियाणे) किंवा थायरम + कार्बोक्झिन (३ ग्रॅम प्रती किलो बियाणे) किंवा किंवा थायरम + मॅन्कोझेब (३ ग्रॅम प्रती किलो बियाणे) या प्रमाणात शिफारस केलेल्या बुरशीनाशकांनी बियाण्याची प्रथम प्रक्रिया करावी. बीज प्रक्रिया केल्यानंतर बियाणे काही काळ सुकवावे आणि नंतर थायमिथोक्झाम ३० एफएस १० मिली प्रती किलो बियाणे किंवा इमिडाक्लोप्रिड ४८ एफएस १.२५ मिली प्रती किलो बियाणे या प्रमाणात रासायनिक किटक नाशकाची बीज प्रक्रिया करावी.
तूर	• पेरणीयोग्य पुरेसा ७५-१०० मिमी पाऊस पडल्यानंतरच पेरणी सुरू करावी. • तूर पिक लागवडीसाठी मध्यम ते भारी पाण्याचा उत्तम निचरा होणारी व जमिनीचा सामू ६.५ ते ७.५ असणारी जमीन निवडावी. • तूर लागवडीकरिता जमिनीच्या प्रकारानुसार वाणाची निवड करावी. मध्यम प्रकारच्या जमिनीकरिता कमी कालावधीच्या वाण (टीएटी-१०, आयसीपीएल ८७, एकेटी- ८८११) मध्यम ते भारी जमिनीकरिता मध्यम कालावधीचे वाण (बीएसएमआर- ७३६, पिकेव्ही तारा, बीएसएमआर- ८५३) आणि भारी जमिनीकरिता जास्त कालावधीच्या (आंयसीपीएल- ८७११९, सी-११) वाणाची निवड करावी. • पेरणीपूर्वी ट्रायकोडर्मा ५ ग्रॅम किवा थायरम २ ग्रॅम अधिक कार्बेन्डॅझिम २ ग्रॅम प्रति किलो बियाण्यास चोळावे. मुळावरील कार्यक्षम गाठीच्या संख्येत वाढ व हवेतील नत्राच्या स्थिरीकरणासाठी-रायझोबियम २५ ग्रॅम प्रति किलो बियाण्यास लावावे. • तूर पिकास प्रति हेक्टरी २५ किलो नत्र : ५० किलो स्फुरद तसेच ३० किलो पालाश, २० ते २५ किलो गंधक, १५ किलो झिंक सल्फेट प्रति हेक्टरी शेतात मिसळवावे. • तूर + सोयाबीन (१:३), तूर + मुग (१:३) किंवा तूर + उडीद (१:३) या आंतरपिक पद्धतच अवलंब करावा.
मुग	• पेरणीयोग्य पुरेसा ७५-१०० मिमी पाऊस पडल्यानंतरच पेरणी सुरू करावी. • मुग लागवडीसाठी मध्यम ते भारी पाण्याचा उत्तम निचरा होणारी जमीन निवडावी. • मुग लागवडीसाठी पिकेव्ही ग्रीन गोल्ड, पिकेव्ही मुग – ८८०२ या वाणाची निवड करावी. • पेरणीपूर्वी ट्रायकोडर्मा ५ ग्रॅम किवा थायरम २ ग्रॅम अधिक कार्बेन्डॅझिम २ ग्रॅम प्रति किलो बियाण्यास चोळावे. मुळावरील कार्यक्षम गाठीच्या संख्येत वाढ व हवेतील नत्राच्या स्थिरीकरणासाठी-रायझोबियम २५ ग्रॅम प्रति किलो बियाण्यास लावावे.
काळे सोने / चारकोल	• पेरणीयोग्य पुरेसा ७५-१०० मिमी पाऊस पडल्यानंतरच पेरणी सुरू करावी. • उडीद लागवडीसाठी मध्यम ते भारी पाण्याचा उत्तम निचरा होणारी जमीन निवडावी. • उडीद लागवडीसाठी पिकेव्ही उडीद -१५, टीएयु- १, टीएयु- २, पिडीकेव्ही ब्लॅक गोल्ड (एकेयु-१०-१) या वाणाची निवड करावी. • पेरणीपूर्वी ट्रायकोडर्मा ५ ग्रॅम किवा थायरम २ ग्रॅम अधिक कार्बेन्डॅझिम २ ग्रॅम प्रति किलो बियाण्यास चोळावे. मुळावरील कार्यक्षम गाठीच्या संख्येत वाढ व हवेतील नत्राच्या स्थिरीकरणासाठी-रायझोबियम २५ ग्रॅम प्रति किलो बियाण्यास लावावे.

फळे आणि भाजीपाला पिक निहाय सल्ला:

फळे आणि भाजीपाला पिक	फळे आणि भाजीपाला पिक निहाय सल्ला
संत्रा	• नवीन बागेची लागवड करण्यासाठी मातीची योग्यता तपासणे आवश्यक आहे. मातीची खोली किमान १ मीटर असली पाहिजे परंतु खत कार्यक्रमासह अचूकतेवर आधारित लागवड पद्धतींचा अवलंब केल्यास १ मीटरपेक्षा कमी खोलीच्या जमिनीवरही तितक्याच उच्च कार्यक्षमता असलेल्या बागा उभारता

फळे आणि भाजीपाला पिक	फळे आणि भाजीपाला पिक निहाय सल्ला
	येतात. मातीची जागा शक्यतो चांगला निचरा होणारी, ६०% पेक्षा कमी चिकणमाती, ८.३ पेक्षा कमी पीएच, १२% पेक्षा कमी कॅल्शियम कार्बोनेट मुक्त आणि २ मीटरपेक्षा जास्त क्षेत्राची पाण्याची पातळी निवडली पाहिजे. • लिंबूवर्गीय लागवडीसाठी बनवलेले खड्डे २ भाग माती, एक भाग वाळू आणि १ भाग शेतातील खत असलेल्या मिश्रणाने भरता येतात. याव्यतिरिक्त, प्रत्येक खड्ड्यात १ किलो सिंगल सुपर फॉस्फेट, १ किलो कडुनिंबाची पेंड आणि १०० ग्रॅम क्लोरपायरीफॉस पावडर घाला. • लिंबूवर्गीय बागेतील नर्सरीने बागेतील माती, शेणखत आणि वाळूच्या मिश्रणाने पॉलिथिन पिशव्या भरण्यास सुरुवात करावी. पिशव्यांवर पाण्यासाठी योग्य छिद्र करावे. • ताणाच्या काळात ताण असलेल्या झाडांवर पाऊस पडला तर झाडांवर क्लोरमेक्वाट क्लोराइड हे वाढ रोधक २ मिली प्रति लिटर पाण्यात मिसळून फवारावे. • अंबिया पिकाच्या फळांचा आकार वाढवण्यासाठी आणि दोन पावसाच्या दरम्यान एक आठवड्यापेक्षा जास्त अंतर असल्यास पोटॅशियम नायट्रेट १.५ किलो + २, ४, डी १.५ ग्रॅम प्रति १०० लिटर पाण्यात फवारावे. • झाडाच्या खोडाजवळ पाणी साचू नये म्हणून, झाडाच्या खोडाभोवतीची माती समतल करा. पावसाळ्यात बागेतून अतिरिक्त पाणी काढून टाकण्यासाठी उताराच्या बाजूने झाडांच्या प्रत्येक २ ओळींनंतर ड्रेनेज चॅनेल (खंदकाचा आकार: ३० सेमी खोली, ४५ सेमी वरची रुंदी आणि ३० सेमी तळाची रुंदी) तयार करावेत. ठिबक प्रणालीचे बाजूचे भाग गुंडाळावेत. पावसाळा सुरू झाल्यानंतर झाडाच्या खोडातील पालापाचोळा काढून टाकावा. • लिंबूवर्गीय फळांवरील फायटोप्थोरा रोग नियंत्रित करण्यासाठी जर आधी लावला नसेल तर झाडाच्या खोडांवर बोर्डो पेस्ट लावा. एका प्लास्टिकच्या डब्यात रात्रभर १ किलो चुना आणि १ किलो कॉपर सल्फेट ५ लिटर पाण्यात वेगवेगळे मिसळून पेस्ट तयार करा. दुसऱ्या दिवशी दोन्ही मिश्रण दुसऱ्या डब्यात मिसळा जेणेकरून पेस्टचा रंग आकाशी निळा होईल. तांब्याच्या आवरणाची उपस्थिती पाहण्यासाठी लोखंडी रॉड बुडवून मिश्रणाची चाचणी करा. मातीच्या पातळीपासून २४ इंच अंतरावर झाडाच्या खोडावर पेंट ब्रशने लावा. ही पेस्ट मिसळल्यानंतर १२ तासांच्या आत लावावी. • या महिन्यात लिंबूवर्गीय फळांचा प्रादुर्भाव वेगाने होतो म्हणून प्रभावित पाने, फांद्या छाटून जाळून टाकाव्यात. पावसाळा सुरू होण्यापूर्वी कॉपर ऑक्सिक्लोराईड १८० ग्रॅम आणि स्ट्रेप्टोसायक्लिन ६ ग्रॅम ६० लिटर पाण्यात मिसळून फवारणी करावी. ३० दिवसांच्या अंतराने ३-४ वेळा फवारणी पुन्हा करा.

इतर (माती / जमीन तयार करणे) निहाय सल्ला:

इतर (माती / जमीन तयार करणे)	इतर (माती / जमीन तयार करणे) निहाय सल्ला
सामान्य सल्ला	• शेतकरी बांधवांनी बियाणे खरेदी करताना टॅग/लेबल वरील संपूर्ण माहिती जसे कि, पिकाचे नाव, वाण/जात, उगवणशक्ती, भौतिक व अनुवांशिक शुद्धता टक्केवारी, निव्वळ वजन, बियाणे चाचणी, तारीख, महिना व वर्ष, बीज प्रक्रियेला वापरलेले रसायन, तसेच विक्रेत्याचे नाव व पत्ता इत्यादि माहिती तपासून घ्यावी. • बियाणे विक्रेत्याकडून खरेदी केलेल्या बियाण्याची पक्की पावती/बिल घ्यावे, त्यावर विक्रेता आणि खरेदी करणारे शेतकरी यांची स्वाक्षरी असल्याची खात्री करावी.